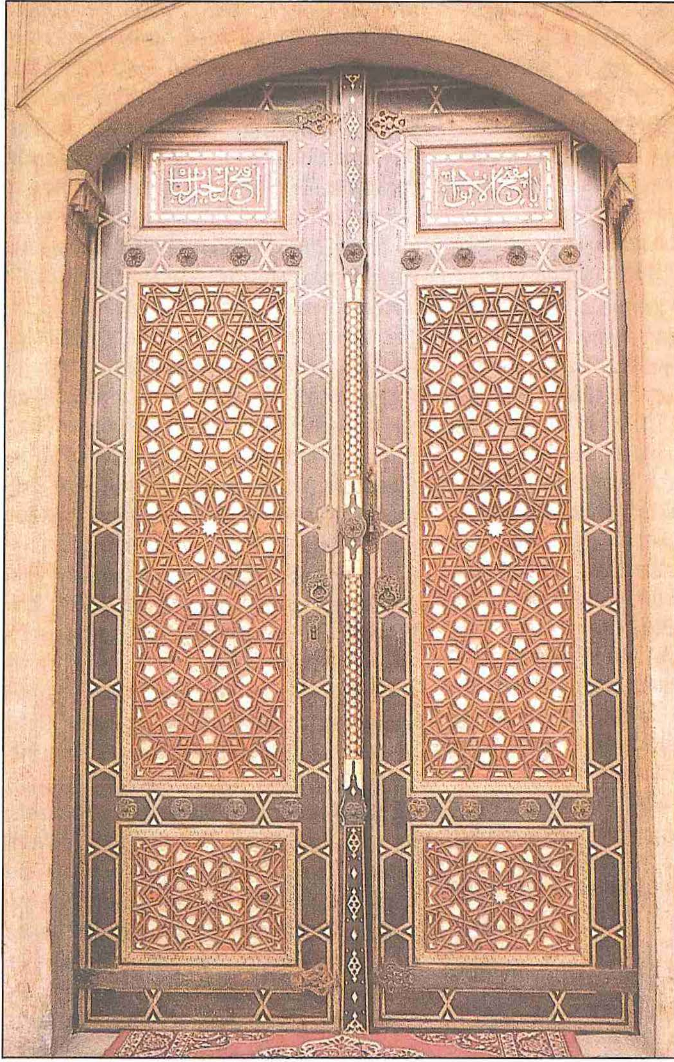

Abanoz bordürlü kapı (I. Ahmed Türbesi-İstanbul)

Abanozun İslâm dünyasında sevilen bir ahşap türü olmasına rağmen yaygın şekilde kullanılması ancak XIII. yüzyıla rastlamaktadır. Daha önceleri adından, tozu göz iltihaplarına ve mide ağrılarına iyi gelen bir tıbbî bitki olarak bahsedildiği görülmektedir. Abanozun İslâm sanatlarında en çok kullanıldığı alan kakmacılıktır. Siyah renginin fildişiyle, sedefle ve sarı, kızıl-kahverengi, kırmızı renklerdeki ahşapla sağladığı uyum, bu tür malzemeyle birlikte çekmece, kutu ve tavla, dama-satranç tahtası gibi eşyanın yapım ve tezyininde tercih edilmesine sebep olmuştur. Türk ahşap sanatının en güzel örneklerini vermiş olan Anadolu Selçukluları, ceviz ağacının yanı sıra abanozu da kullanmışlar, fakat ondan tek parça ve oymacılık hünerinin gösterilebileceği rahle ve benzeri eşyadan çok, kündekârî teknikle çeşitli parçalardan meydana getirilen minber gibi büyük boy ahşap eserlerin yapımında faydalanmışlardır. Bunun sebebi, büyük abanoz parçalarının zamanla çatlaması ve aşırı sertliğinin de oymacılıkta ceviz ağacı kadar ustalık gösterilmesine meydan vermemesidir. Bu sebeplerle bazı eserlerde abanoz yerine, uzun süre pis su içinde bekletilerek veya gemilerin arkasına bağlanıp açık denizlerde dolaştırılarak rengi karartılmış (abanozlaşmış) başka sert ağaçların kullanıldığı görülmektedir. Abanozdan yapılan eşya arasında kutu, kalemdan, baston, kılıç kabzası, kaşık, tesbih, satranç ve dama taşları, tavla pulları sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1973, I, 435; Faik Yaltırık, *The Genus Diospyros Lotus in the Flora of Turkey* (VI), Edinburg 1978; "Abanoz", *TA*, I, 12; J. Hell, "Abanoz", *İA*, I, 4 vd.; R. Letouzey, "Ebénales", *EUn.*, V, 892-894.

 SARGON ERDEM

ABÂPÛŞ-İ VELÎ
(ö. 890/1485)

Mevlevî tarikatı şeyhlerinden.

Germiyan şehzadelerinden Hızır Paşa'nın oğludur. Balı Mehmed Çelebi ve Balı Sultan olarak da tanınır. Dedesi Süleyman Şah, Sultan Veled'in kızı Mutahhara Sultan'la evli olduğundan soyu Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'ye kadar ulaşır. Mevlevî dervişlerinden olan babası kendisine saltanat elbisesi yerine tarikat abâsı giydirdiği için "Abâpûş-i Velî" lakabıyla anıldı. Hayatının büyük bir kısmını Afyonkarahisar dağında yaptırdığı zâviyede geçirdi. Şehre çok az inen Balı Sultan, bu zâviyedeki sohbetleriyle dervişlerinin mânevî hayatına ışık tuttu.

Abâpûş-i Velî'nin Mevlevîlik tarihi açısından esas önemi, Dîvâne Mehmed Çelebi'nin babası olması ve oğlunu sağlığında postnişin tayin etmesidir. Böylece Afyonkarahisar dergâhı, Konya'dan sonra tarikatın ikinci önemli merkezi olmuştur. Dîvâne Mehmed Çelebi'ye "ikinci pîr", hatta Mevlânâ'nın yeniden zuhuru olarak bakılmıştır. Abâpûş-i Velî'nin kabri Afyonkarahisar Mevlevî Dergâhı'ndadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sâkıb Dede, *Sefîne*, Kahire 1283, s. 335; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1953, s. 102, 103, 122; Efdalüddin, "Abâpûş-ı Veli", *İTA*, II, 44-45.

 MUSTAFA KARA

ÂBÂR
(الآبار)

Arapça bi'r (kuyu) **kelimesinin çoğulu.**

Fıkıh kitaplarının temizlikten bahseden bölümünde (Kitâbü't-tahâre), herhangi bir şekilde kirlenen kuyunun nasıl temizleneceği bir alt bölüm halinde ele alınmış ve işlenmiştir. Kelime daha çok bu bölümde kullanılmaktadır (**bk. KUYULAR**).

ABAZA HASAN
(ö. 1069/1659)

Osmanlı Devleti tarihinde en büyük Celâlî isyanını çıkaran âsi reisi.

Silâhtar Bölüğü'ne mensup kapıkulu süvarilerindendir. Kara Haydaroğlu İsyanı'nın bastırılmasındaki hizmetlerinden dolayı dikkati çekerek 1648'de Ye-